

DAR WIARY I OJCZYZNY W ŻYCIU I DZIAŁALNOŚCI SŁUGI BOŻEGO BOGDANA JAŃSKIEGO

Słowa kluczowe: Bogdan Jański, ojczyzna, emigracja, wiara, nawrócenie, zmartwychwstanie

Key words: Bogdan Jański, faith, fatherland, emigration, conversion, resurrection

Schlüsselwörter: Bogdan Jański, Glaube, Vaterland, Emigration, Bekehrung, Auferstehung

Czas znamienych przeobrażeń społeczno-politycznych, wielu przemian ekonomiczno-gospodarczych na fali ekspansji kapitalizmu i zbrojnych działań przełomu XVIII i XIX wieku, kreślił Europie perspektywę nowej rzeczywistości bardzo zrąbanej wydarzeniami bratobójczych walk narodów Starego Kontynentu. Lata krwawej Rewolucji we Francji, Kampania Napoleońska, rozbiory Polski, próby ratowania Europy decyzjami Kongresu Wiedeńskiego, zryw narodowy Polaków w szeregach Powstania Listopadowego, Wielka Emigracja, widmo Wędrówki Ludów, kształtował myśl społeczną wielu zatroskanych o losy chrześcijańskiej cywilizacji w Europie. Do jednej ze znaczących kwestii należała sprawa polskiego narodu pod zaborami – rosyjskim, niemieckim i austriackim. Dzięki wybitnym Polakom m.in. Adamowi Mickiewiczowi (1798–1853), Juliuszowi Słowackiemu (1809–1849), Fryderykowi Chopinowi (1810–1849), Kamilowi Cyprianowi Norwidowi (1821–1883), Bogdanowi Jańskiemu (1807–1840) i wielu podobnym im Polakom, nie zanikł duch patriotyzmu i wolności Rzeczypospolitej Polskiej.

CZŁOWIEK WIEDZY – *DOBRY ROZUM, ABY GO NA DOBRE UŻYWAĆ*

W takiej to sytuacji społeczno-politycznego niepokoju Europy przyszedł na świat w dniu 26 marca 1807 roku w rodzinie szlacheckiej w posiadłości Lisowo

* Ks. Jacek Neumann – kapłan diecezji elbląskiej, prof. dr hab. nauk teologicznych, doktor nauk humanistycznych, w latach 2009–2010 kapłan, a w latach 2010–2014 dziekan Wydziału Zamiejscowego Szkoły Wyższej im. Bogdana Jańskiego w Elblągu. Wybrane monografie: *Chryzologiczny charakter życia chrześcijańskiego w świetle pism św. Klary z Asyżu*, Częstochowa 2002; *Kościół trzeciego tysiąclecia w literaturze teologicznej*, Warszawa 2006.

opodał Grójca Bogdan Jański¹. Dzień jego narodzin zapisany był pod datą przypadającego wówczas liturgicznego dnia Wielkiego Czwartku przeżywającego tajemnicę ustanowienia Kapłaństwa i Eucharystii. W niespełna 25 lat później zainicjuje on powstanie zakonu CR – Zmartwychwstańców. Na chrzcie św. otrzymane imiona Teodor, Bogdan i Ignacy świadczyło o zatroskaniu jego rodziców o wstawiennictwo wielu patronów nad jego, co rozpoczynającym się życiem. Mając 6 lat rozpoczął naukę w szkole elementarnej w Pułtusku, a po jej ukończeniu wstąpił w progi szkoły średniej ojców Benedyktynów. Do kręgów jego zainteresowań, oprócz religii, podstawowych przedmiotów, należały języki nowożytne, jak i klasyka grecka oraz łacińska. Najbardziej jednak interesował się matematyką. To było oznaką jego wyjątkowej pamięci i wybitną zdolnością opanowywania bogactwa słów języków obcych, ale i matematycznych dedukcji². 28 lipca 1822 roku zdał egzamin kończąc Wojewódzką Szkołę o. Benedyktynów, zaliczaną do najlepszych szkół średnich ówczesnego Królestwa Polskiego. Ze względu na trudną sytuację materialną rodziców, przerwał studia i podjął pracę zarobkową jako nauczyciel języka polskiego, języków obcych i matematyki. Nadto, by wspierać swoje ubogie rodzeństwo udzielał korepetycji³. Dwa lata później w 1824 roku rozpoczął w Warszawie studia z ekonomii i prawa. Tam zainteresowany badaniami statystycznymi, bardzo szybko dzięki swoim zdolnościom pozyskał uznanie środowiska akademickiego. Poprzez swoje naukowe badania, jak i promulgując potrzebę zniesienia pańszczyzny i uprzemysłowienia kraju, organizował wokół siebie ze znanych profesorów polskich grupę filozofów, ekonomistów i prawników w celu upowszechniania poprzez działalność dydaktyczno-społeczną formy odnowy ekonomicznej jak i religijnej Polaków⁴. Poprzez wczytywanie się w prawdy Pisma św. stał się inspiratorem poglądów uzdrowienia gospodarczo-moralnego Ojczyzny na drodze przejmowania i urzeczywistniania zasad Ewangelii i prawd chrześcijańskich jako fundamentalnych koncepcji odnowy społeczno-moralnej rodaków. Do głównych jego myśli należało odtąd zniesienie feudalizmu i zaprowadzenie w kraju idealnej równości i sprawiedliwości społecznej, której wzór widział w ewangelicznej wspólnotcie Kościoła pierwszych wieków⁵. Poprzez swoją działalność w redakcjach warszawskich gazet publikował liczne artykuły zwłaszcza z ekonomii i statystyki. Uczestnicząc w wykładach na Wydziale Prawa i Administracji w Warszawie, tłumaczył z języków obcych, zwłaszcza z języka francuskiego kwestie ekonomiczne. W 1827 roku Jański finalizując swoją edukację na studiach obu wydziałów, zdobył wielkie uznanie jako niezwykle utalentowany prawnik i ekonomista. Dlatego niebawem w Warszawie rozpoczęła praktykę adwokacką zwaną protektorską. Dzięki talentowi mowy i mądrości

¹ Por. R. Gustaw, *Bibliografia do hasła Jański Bogdan Teodor Ignacy*, w: *Hagiografia polska. Słownik bibliograficzny*, t. 1, Poznań 1971, s. 628–623.

² Por. F. Koneczny, *Jański Bogdan*. w: *Święci w dziejach narodu polskiego*, t. 1, Miejsce Piastowe 1937, s. 504–515.

³ Por. S. Urbański, *Człowiek, który przekroczył swoją młodość*, Warszawa 2008, s. 17n.

⁴ Por. A. Jastrzębski, *O Bogdanie Jańskim. Szkic do portretu*, w: Bogdan Jański, *Dziennik 1830–1839*, (oprac. na CD), A. Jastrzębski, Rzym 2001, s. 1–18.

⁵ Por. S. Urbański, *Uświęcająca wspólnota Kościoła według „Dziennika” Bogdana Jańskiego*, w: *Zarządzanie i Edukacja* 2001 nr 4–5, s. 145–159.

przemysleń dał się poznać jako wybitny adwokat i obrońca potrzebujących pomocy prawnej biednych mieszkańców miasta Warszawy⁶.

W połowie roku 1828 Rada Politechniczna w Warszawie, ogłaszając konkurs na profesora politechniki, oferowała wyjazd na dwuletnie stypendium naukowe do krajów Europy Zachodniej. Z tej oferty skorzystał Bogdan Jański pisząc konkursową rozprawę i z oceną bardzo dobrą nie tylko zostaje wysłany na studia zagraniczne do Paryża i Londynu, ale także otrzymał propozycję objęcia katedry handlowości przy Politechnice Warszawskiej po zmarłym profesorze J. Kuchniewiczu.

18 października 1828 roku, mając zaledwie 21 lat, ale już jako profesor Politechniki Warszawskiej, rozpoczął swoją edukację w Paryżu na Sorbonie i w Collège de France. Ze względów na trudności finansowe pisał artykuły, recenzje, tłumaczył teksty, zwłaszcza wiele sławy przyniósł mu przekład na język francuski *Konrada Wallenroda* Adama Mickiewicza. Dla wsparcia edukacji Polaków kupował i wysyłał do Ojczyzny książki, narzędzia miernicze, a nawet mechanizm sceniczny dla budującego się w Warszawie Teatru Wielkiego. 28 sierpnia 1830 roku udał się Jański do Londynu, gdyż Anglia była kolebką nowoczesnego przemysłu i handlu. W tymże środowisku brytyjskich innowacji handlowo-ekonomicznych poznał wielu filozofów i naukowców, odwiedził wiele bibliotek, księgarń, korzystał z wykładów najwybitniejszych angielskich profesorów ekonomistów tamtejszej epoki. Dostrzegając jednak rozwój liberalizmu zaczął przewidywać, że w konsekwencji z niesprawiedliwego podziału dóbr kapitalizmu, opartego na egoizmie rządzących bogaczy, niebawem zaistnieje kryzys handlowy także i w nowo rozwijających się krajach Europy⁷. Często wysuwał postulat zorganizowanej współpracy i równości społecznej, co jednoznacznie spotykało się z krytyką środowisk angielskich ekonomistów. Także podczas pobytu w Londynie opracowywał wykłady i podręczniki z dziedziny historii, geografii handlu i przemysłu oraz prawa handlowego. Tam dowiedział się o wybuchu Powstania Listopadowego.

Jako 23-letni Polak podjął działalność patriotyczną na emigracji, aby otoczyć opieką swoich rodaków. Pragnął początkowo udać się do Polski, jednak wracając 7 lutego 1831 roku z Londynu do Paryża na prośbę Rządu Narodowego wstąpił do tajnej paryskiej misji polskiej powstańczej emigracji stając się jednocześnie tajnym korespondentem Powstania Listopadowego na Zachodzie w randze kapitana. Poprzez swoją działalność charytatywną, publicystyczną, wykłady, skupiał wokół siebie wielu członków Wielkiej Emigracji⁸. Tłumaczył na język francuski *Dziady* i *Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego* Adama Mickiewicza, a także dokonał pierwszego wydania przetłumaczonego na język francuski *Pana Tadeusza*. Będąc bliskim przyjacielem Adama Mickiewicza oddziaływał znacząco na środowisko polskiej emigracji. Stał się członkiem Towarzystwa Literatów Polskich, a w roku

⁶ Por. B. Żulińska, *System wychowawczy Bogdana Jańskiego*. Warszawa 1936 (odbitka z *Przeglądu Katolickiego*, Lublin, 2006).

⁷ Por. K. Świerszcz, *Chrześcijański byt narodu w koncepcji Bogdana Jańskiego*, w: *Dziedzictwo Bogdana Jańskiego. Służba Narodowa*, (red. S. Urbański), Warszawa 2007, s. 169–192.

⁸ Por. A. Jastrzębski, *O Bogdanie Jańskim. Szkic do portretu*, w: Bogdan Jański, *Dziennik 1830–1839...*, dz. cyt., s. 9n.

1834 został pierwszym bibliotekarzem Biblioteki Polskiej w Paryżu⁹. Ten okres jego pobytu w środowisku paryskiej emigracji był czasem jego wnikliwej refleksji nad losem Ojczyzny i rodaków, a dostrzegając wielką potrzebę odnowy religijno-moralnej Polaków, sam dokonał świadomego wejścia na drogę procesu duchowej odnowy swego życia, powrotu do źródeł wiary, którą ukazywał swoim postępowaniem nie tylko rodakom, ale także i współczesnemu środowisku Paryża¹⁰.

CZŁOWIEK PATRIOTA – POLAKOM PRZEZ POLSKĄ SZYBĘ W NIEBO PATRZEĆ KAZAŁ

Działalność patriotyczna Jańskiego oparta była na religijno-moralnym odrodzeniu społeczeństwa polskiego najpierw na emigracji, a następnie w Ojczyźnie, do której pragnął powrócić. Kierowany wielką troską o emigracyjną młodzież otaczał ją szczególną opieką moralno-ekonomiczną. Poprzez wsparcie materialne starał się o zapewnienie im niejednokrotnie minimum egzystencji, wspierał finansowo i przyjmował do swojego domu zapewniając, co najmniej na krótki czas utrzymanie. Dzięki takiej postawie uratował od upadku moralno-społecznego wielu z polskiej emigracyjnej młodzieży. Poprzez pobudzenie w niej wrażliwości do spraw duchowo-materialnych przygotowywał ich na drodze edukacji do uczciwego życia i pracy. Jego przykład zapisał się w środowisku emigracyjnym tak znacząco, że z czasem jego autorytet zataczał coraz szersze kręgi¹¹.

Zasługą działalności odnowy społeczeństwa polskiego była szeroka działalność Jańskiego zmierzająca do propagowania i upowszechniania chrześcijańskich wartości poprzez czytanie dobrej literatury i czasopism. Sam był przekonany, że to poprzez rozczytanie się w katolickiej literaturze, zawdzięczał w znacznej mierze swoje nawrócenie do wiary katolickiej. Stało się to dla niego impulsem skonfigurowania takiego planu literatury, by odpowiednio służył pomocą dla rozwoju zainteresowania wiarą chrześcijańską, ale i by prowadził do poznania religijnej wiedzy i ożywienia wiary. Wskazywał na wielką potrzebę i łatwość sięgnięcia po katechizm, religijne pisma, chrześcijańskie dzieła, ułożone w taki sposób, by odpowiadały nawracającym się na wiarę i już nawróconym¹². Tę łatwą dostępność chrześcijańskiej literatury widział w konieczności założenia publicznych katolickich bibliotek i księgarni. To sprawiało, że poprzez wniknięcie w świat literatury religijnej dostrzegał motywację stworzenia uniwersytetu narodowego o charakterze katolickim i duchowości polskiej. Trudnością w utworzeniu uniwersytetu był brak zgody Stolicy Apostolskiej, co nie zniechęciło jednak Jańskiego, aby w oczekiwaniu na sposobny czas i miejsce zaistnienia uniwersytetu narodowego już organizować kursy przygotowawcze o profilu akademickim. Poprzez wnikliwą obserwację działalności rzymskich ko-

⁹ Por. K. Świerszcz, *Chrześcijański byt narodu w koncepcji Bogdana Jańskiego*, w: *Dziedzictwo Bogdana Jańskiego. Służba Narodowa*, dz. cyt., s. 185n.

¹⁰ Por. B. Jański, *O obojętności politycznej ze względu na obce położenie sprawy ojczyste i o naszych stronnictwach politycznych*, *Pielgrzym Polski*, nr 2(1833), cz. 1, s. 13n.

¹¹ Por. W. Staich, *Apostoł tulaczy Bogdan Jański*, Katowice 1934, s. 46n.

¹² Por. J. Mrówczyński, *Z ducha zmartwychwstania*, Kraków 1996, s. 82n.

legiów, angielskiego czy niemieckiego, skłaniał się do utworzenia w Rzymie także kolegium polskiego, gdzie u źródeł europejskiego chrześcijaństwa mogliby podejmować naukę i kształcić się polscy klerycy i księża¹³.

Dla Jańskiego stawała się konieczność coraz bardziej realna wydania encyklopedii i ksiąg nauk specjalistycznych. To stanowiłoby priorytet wydawania także innych podręczników o specjalistycznych zagadnieniach w dziedzinie nauk społeczno-ekonomicznych. Nie pominął także inicjatywy opracowania nowego tłumaczenia Pisma św. i zredagowania modlitewnika do nabożeństwa.

Na tym fundamencie naukowo-dydaktycznym dostrzegał Jański uzasadnioną inwencję uświadomienia polskiej społeczności emigracyjnej, i nie tylko jej, znaczenia spraw polityczno-społecznych i ich wpływu na życie ludzkie. *Kto wierzy w powinność, poświęcenia swojego życia dla jakiejś sprawy, nie czeka ani chwili, aby powinność tę wypełnić. Za Prawdę, za Wolność, za Ojczyznę zawsze jest czas umrzeć*¹⁴. W tych słowach koncentruje się Jański na istocie wiary jako motywacji życia człowieka. Z tej to wiary rodzi się przekonanie o istnieniu autentycznej Prawdy, Wolności i Ojczyzny, które w odpowiedzi ludzkiej postawy wkomponowana jest miłość do nich, aż do daru życia. Idąc za sztandarowym wezwaniem swej działalności patriotycznej na emigracji czynił wszystko, aby być apostołem polskości i chrześcijańskiej jedności międzyludzkiej. To zdobyło mu uznanie nie tylko polskiej emigracji, ale i wielu wybitnych myślicieli europejskiej integracji tamtejszej epoki. Walery Wielogłowski pisał: *Jeśli wielkim nazywa się tego, który był wielkim myślicielem, to Jański słusznie był wielki. Jeśli wielkość człowieka będziemy mierzyć tym, co z jego myśli się przyjęło, co przetrwało – i wtedy nawet ten tytuł mu się należy*¹⁵.

CZŁOWIEK NAWRÓCENIA

– RAZ NAWRÓCONY NAWRACAŁ GORLIWIE INNYCH

Wiosną 1830 roku Jański zetknął się z kręgami saintsimonistów, którzy głosili wielki entuzjazm dla przyszłości świata w jego rozwoju poprzez uprzemysłowienie. Dla nich ekonomia, a zwłaszcza przemysł, stanowiły priorytet zaistnienia nowego ustroju społeczno-politycznego, jak i moralnego ludzkości, zwłaszcza obywateli Starego Kontynentu. Wnikając jednak do głębi w ich naukę, Jański dostrzegł nową wizję świata, jednak pozbawioną wartości chrześcijańskich. Negując tę religię postępu bez wartości transcendentnych, Jański odszedł od nurtu saintsimonistów, a potwierdzeniem tego był jego powrót do wiary katolickiej. Nie znajdując prawdy i dobra poza Bogiem, zmęczony jałowym poszukiwaniem rozumowych racji w laickiej wizji szczęścia, dostrzegł potrzebę religijnej wiary w praktycznym życiu, zarówno w osobistym, jak i całego narodu. To stało się motywacją jeszcze bardziej wnikliwe-

¹³ Por. J. Dolina, *Powstanie i początkowy rozwój Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego*, Prawo Kanoniczne, t. 21 (1978), s. 123–141.

¹⁴ Bogdan Jański, *Dziennik 1830–1839*, oprac. A. Jastrzębski, Rzym 2001, s. 425.

¹⁵ Cz. Ryszka, *Odzyskana wolność*, Kraków 1999, s. 17.

go poznania fundamentu życia opartego na wierze¹⁶. Dostrzegając w swej przeszłości sferę niedowiarstwa, materializmu i ateizmu, moralnego dramatu, wiarę jedynie w ludzką mądrość, doszedł do przekonania zrobienia w swoim życiu generalnego rachunku sumienia. Powrócił na drogę modlitwy, jak pisał: *Opuszczam was na zawsze me przeszłe marzenia, bożyszcze mej przeszłości. Nie dla mnie tytuły uczone i sława w Ojczyźnie, i wesołość w rozwiązłym gronie [...] i zabawa dobrego tonu, i ponęta zbytku nie dla mnie! [...] Martwe kościoły ludzkości już dla mnie za małe! Chcę żyć w świątyni wielkiego Boga! [...] co jest wszystkim. W niej znajdę wszystko, co najrozkoszniejszego kochałem, co najprawdziwszego myślałem, co zrobić chciałem najpiękniejszego*¹⁷. Od roku 1931 Jański staje się człowiekiem nawracającym do wiary, chociaż stanowiło to dla niego samego tak wielką tajemnicę, że pytał się sam siebie: *Dlaczego nawróciłem się na wiarę katolicką?* Poprzez zmianę filozoficzną swoich poglądów i szukanie prawdy o życiu i w życiu, doszedł do stwierdzenia, że człowiekowi potrzebna jest Boża łaska, by być pewnym w sprawach nadprzyrodzonych¹⁸. Bardzo istotny wpływ na przemianę życia Jańskiego miał poeta Adam Mickiewicz (1798–1855). Jako wieszcz narodowy cieszący się autorytetem nie tylko społeczności polskiej emigracji, ale i wielkim uznaniem środowiska inteligencji francuskiej, był przykładem człowieka żyjącego wiarą. *Mickiewicz przez przykład utwierdza mnie niby w moich opiniach* – pisał w swoim *Dzienniku* Jański. Z wielkim szacunkiem o nawróceniu się Jańskiego pod wpływem Adama Mickiewicza wyповідаł się Walery Wielogłowski, który mówił: *Adam Mickiewicz, upatrzył go, obejrzał, ukochał. Objął go swymi skrzydły, oderwał od ziemskich ramot i dawszy mu lot ku niebu, na świeczniku chrześcijańskim stawił*¹⁹. Jański, poprzez swoje częste rozmowy z Mickiewiczem, odkrywał potrzebę kształtowania na nowo zranionego doświadczeniem losu religijnego ducha. To sprawiało, że i Mickiewicz dostrzegwał w sobie także natchnienia do twórczości po filozoficzno-religijnych konfrontacjach i rozmowach z Jańskim. To było początkiem duchowości zmartwychwstańczej Mickiewiczowskiego mesjanizmu, wyeksponowaniem autentycznych wartości widzianych w Chrystusie zmartwychwstałym, który ukazując się człowiekowi podnosi z upadku ludzką naturę i daje jej nową perspektywę życia w mocy odkupienia. W dniu 29 września 1834 roku w liturgiczną uroczystość Archaniołów Michała, Gabriela i Rafała, Jański zdecydował się na akt nawrócenia z dotychczasowego życia i powrót do jedności z Bogiem²⁰. Ten dzień był dla Bogdana Jańskiego odnalezieniem wskazań historii zbawienia. Archanioł Michał stoczył zwycięską walkę ze złymi duchami i takiej mocy tegoż dnia i on doświadczył. Archanioł Gabriel zwiastował Maryi tajemnicę bycia Matką Syna Bożego, co uznał i dla siebie przyjęcie na poważnie Chrystusa w swoje życie. Archanioł Rafał, którego imię tłumaczy

¹⁶ Por. K. Górski, *Religijność Bogdana Jańskiego przed nawróceniem*, *Nasza Przeszość* 10 (1959), s. 247–276.

¹⁷ B. Jański, *Dziennik*, dz. cyt., s. 122–123.

¹⁸ Por. A. Ochal, *Odrodzenie łaski chrztu w sakramencie pojednania. Na przykładzie konwersji Bogdana Jańskiego (1807–1840)*, *Homo Meditans*, t. 10, Lublin 1987, s. 197–219.

¹⁹ B. Jański, *Dziennik*, dz. cyt., s. 159–161.

²⁰ Por. K. Górski, *Rekolekcje Bogdana Jańskiego u Trapistów w r. 1837*, *Nasza Przeszość* 8 (1958), s. 411–428.

się *Bóg uleczy*, stał się dla Jańskiego opiekunem, jak niegdyś był on towarzyszem drogi dla młodego Tobiasza poszukującego leku dla oślepionego ojca. To zasłyszane z kart Pisma św. echo tęsknoty zmartwychwstania z grzechu i przyłgnięcia na nowo do Boga, było decyzją powrotu w nadziei zmartwychwstania do znanej z lat dziecięcych praktyki modlitwy i przyjmowania świętych sakramentów – spowiedzi i Eucharystii. Gdy ukończył druk *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza, udał się do podparyskiego wiejskiego kościoła Saint-Mandé prosząc proboszcza Jean Baptiste Chausette o spowiedź. Trzykrotnie próbował ustalić dogodny termin – 12, 15, 21 listopada 1834 roku. Dopiero trzy dni później 24 listopada przystąpił do sakramentu pokuty spowiadając się z licznych grzechów swego życia. Ks. Chausette, niezwykle mądry francuski kapłan i późniejszy ojciec duchowny wielu polskich emigrantów, wysłuchał spowiedzi Jańskiego w pięciu fazach: 24 listopada, 6 grudnia, 29 grudnia, 5 stycznia 1835 roku i 10 stycznia udzielając mu ostatecznie sakramentalnego rozgrzeszenia. Po swej spowiedzi Jański napisał: *Jestem oczyszczony, zjednoczony z Bogiem*. Dzień później, 11 stycznia 1835 roku, przyjął Jański upragniony sakrament Komunii św. w 48 dniu od rozpoczęcia spowiedzi. O dniu swego nawrócenia i przyjęcia Komunii św. sam Jański pisał: *Dzień w moim życiu na zawsze uroczysty. Dzień nowego przymierza z Bogiem*²¹. Ten fakt nawrócenia dał mu początek bycia apostołem tułaczy w środowisku polskich emigrantów²². Jego pragnienie życia z Bogiem i świadectwo przemiany zjednywało mu coraz to nowych Polaków zawiedzonych życiem, i to nie tylko ze środowiska paryskiego. Jański tak oddziaływał na społeczność polskich emigrantów, że coraz więcej Polaków wchodziło na drogę powrotu do wiary katolickiej. Hieronim Kajsiewicz pisał: *Bóg miłosierny, który z daleka upatruje rzeczy i sposoby środki i narzędzia do celów swoich, postanowił oczyścić i do doskonałości doprowadzić [...] służyć swego*²³. Piotr Semeneko w swoich pismach o Jańskim zanotował: *Dusza wielka [...] od Boga zjawiała się publicznie ze światłem, z łaską, z pokojem [...] posłaniec z góry [...] anioł – przewodnik*²⁴.

CZŁOWIEK PRZEMIANY – EWANGELICZNY ŁOWCA LUDZKICH DUSZ

Człowiek ze swej natury jest istotą niezwykle dynamiczną, zdolną do ekspozycji swej osobowości i charakteru w korelacji do otaczającej go społeczności. Dostrzegał to z niezwykłą wyrazistością także i Bogdan Jański, który w oparciu o swoje emigracyjne przeżycia eksponował chrześcijańską wizję człowieka pielgrzymującego w terażniejszości w ramach wprowadzenia ograniczeń czasu i przestrzeni ziemskich uwarunkowań, ale ostatecznie zmierzającego ku przyszłości w wymiarze życia wiecznego. To znalazło swój oddźwięk w jego wskazaniach na życie w duchu prawdy, wolności i perspektywicznej przyszłości zbawczej. Człowiek obdarzony

²¹ K. Wójtowicz, *Mądrość służby*, Wrocław 1991, s. 12.

²² Por. E. Callier, *Bogdan Jański „pierwszy pokutnik jawny i apostoł emigracji polskiej we Francji”*. *Szkic biograficzny*, Poznań 1876, s. 92n.

²³ H. Kajsiewicz, *Początki Zgromadzenia Pańskiego*, Paryż 1868, s. 10.

²⁴ P. Semeneko, *Biesiady filozoficzne*, Przegląd Poznański 27 (1858), s. 118.

mądrością w pojmowaniu życia i jego realizacji dotyka istoty swej egzystencji, której wyrazicielem jest Księga Syracha 39,1–4: *Szukać będzie [człowiek] mądrości wszystkich starszych pokoleń i będzie zajęty prorocत्वami. Zachowa opowiadania ludzi znakomitych i wnikać będzie w tajniki przypowieści – wyszukiwać będzie ukryte znaczenie przysłów i zajmować się będzie zagadkami przypowieści. Znakomitościom będzie oddawał usługi i pokaże się przed panującymi. Przebiegać będzie ziemię obcych narodów, bo zechce doświadczyć dobra i zła między ludźmi.* Tę biblijną prawdę być może znał Jański, który jako uczestnik Wielkiej Emigracji rozumiał doskonale sytuację człowieka wpisanego w rytm nieustannego przemierzania dróg świata, by osiąść zdolność właściwej oceny różnych wartości. To on, mimo wielu trudności codziennego życia i niepowodzeń, dążył wytrwale do rozeznania prawideł prawdy nawet za cenę trudu *przebiegania przez ziemię, by doświadczyć dobra i zła między ludźmi.* Ta cecha humanizmu stanowiła dla niego element *etosu* człowieka, który jest do głębi przeniknięty pragnieniem poznawania zasad bytu świata. Wobec tej egzystencjalnej prawdy starał się zgłębić wpisaną w ludzki los tajemnicę ludzkiego istnienia *hic et nunc (tu i teraz)* To uwarunkowanie stało się dla niego niejako metaforą jego życia, które nacechowane wielkimi przeżyciami doprowadziło go w konsekwencji do spełnienia jego ostatecznego przeznaczenia – pragnienia zbawienia²⁵.

Bogdan Jański był człowiekiem poszukującym odpowiedzi na wiele pytań o istotę egzystencji świata, ale i zarazem poszukiwał i właściwej drogi dojścia do świadomości poznania dobra i zła. Na tej drodze rozpoznawany był jako człowiek-pielgrzym poszukujący ewangelicznej drogocennej perły. Był człowiekiem zmierzającym konsekwentnie do poznania sensu i przeznaczenia każdego ludzkiego życia oraz rozpoznawania i zrozumienia uwarunkowań kultury i jej rozwoju w strukturach europejskiej rodziny narodów. Jako fundament wzajemnej zgodności i wierności w tym procesie wskazywał na element wiary. Według myśli chrześcijańskiej, jak potwierdzał Jański, człowiek decydując się na przyjęcie wiary, winien rozważyć również w sobie samym aspekt wierności Bogu. Chrystus, który dokonał zbawienia człowieka staje przed człowiekiem z darem wiary i zarazem oczekuje od tegoż człowieka zgody na wszelkie konsekwencje wynikające z wiary w geście jej przyjęcia²⁶. *De facto* Chrystus jest zawsze obecny w dziele zbawczym świata i tym samym jest wpisany w historię życia każdego człowieka. *Chrystus wczoraj, dziś i na wieki* (Hbr 13,8). On to ułatwia zrozumienie przeszłości i teraźniejszości, które wprowadzają w wydarzenia przyszłości. Spirala czasu staje się więc nurtującą myślą w procesie właściwego rozeznania przeznaczenia człowieka w planach zbawczych Boga. To przekonało Jańskiego do dania Stwórcy odpowiedzi nie tyle w sensie czysto metafizycznym, co raczej w sensie egzystencjalnym, stosownie do natury powołania człowieka, w zgodności z wydarzeniem chrystologicznym²⁷. Jański na drogach swego życia poszukiwał Boga i znalazł go w drodze wiary przyjmując Go jak najbardziej świadomie, co przejawiało się po nawróceniu w zewnętrznej formie stylu jego życia²⁸.

²⁵ Por. F. Kaba, *Bogdan Jański – dzielny zwycięzca samego siebie*, Sandomierz 1929, s. 62n.

²⁶ Por. K. Górski, *Rekolekcje Bogdana Jańskiego u Trapistów w r. 1837*, dz. cyt., s. 419n.

²⁷ Por. B. Jański, *Wypiski duchowe. Wstępem opatrzył ksiądz Kazimierz Wójtowicz CR*, Kraków 2000, s. 63n.

²⁸ Por. K. Górski, *Religijność Bogdana Jańskiego przed nawróceniem*, dz. cyt., s. 251n.

W koncepcji humanistycznej wizji świata dostrzega Jański człowieka mu współczesnego jako istotę ludzką zanurzoną w świecie bogactw lub pogrążonego w nędzy wynikającej z niesprawiedliwego kształtu życia społecznego i podziału dóbr materialnych, szukającą mimo trudności egzystencjalnych autentycznych wartości. Jański bardzo jasno widział rzeczywistość ziemską. Dlatego z wezwaniem do nadziei stawał pośród wielkich rzesz ludzi udręczonych niepowodzeniami w życiu społecznym, ekonomicznym i politycznym wskazując na drogę wyzwolenia nakreśloną na kartach Ewangelii. Znał on ludzkie przeżycia i bolesne najczęściej doświadczenia, które nie sposób było nie uwzględnić w głoszonych swym życiem ideach ludzkiej pomocy. Doskonale rozumiejąc dokonujące się przemiany i przeobrażenia społeczno-kulturowe oraz polityczno-ekonomiczne, wskazywał na potrzebę działalności apostołatu ewangelizacyjnego i działalność społeczno-polityczną dla dobra człowieka. Człowiek – w zapowiedziach Jańskiego – był i jest także drogą dla wszelkiej działalności politycznej i społeczno-ekonomicznej, co wiązało się z koniecznością podejmowania wielorakich działań zgodnie ze słuszną hierarchią wartości. Pierwsze powinny mieć wszelkie działania na rzecz ludzi znajdujących się w trudnej sytuacji²⁹. Stopień zainteresowania najbardziej potrzebującymi wyznacza wartość funkcjonowania struktur publicznych w służbie dla dobra społeczeństwa, a głęboka odnowa życia społecznego winna stanowić pozytywny przełom w życiu jednostek i całych społeczeństw. On to wskazywał, że formacja świadomości człowieka winna zawsze być uważna i otwarta na problemy, które stawia doświadczane przemianami społeczeństwo. Ma być ona zdolna do tworzenia takiej kultury społeczno-politycznej, która by działała zawsze i w każdej sytuacji dla dobra wspólnego i w obronie wartości zarówno społecznych jak i ekonomicznych. Jański przedkładał współcześnie sobie żyjącym przewidziany w planie Bożym ideał człowieczeństwa, a wskazując na chrześcijaństwo i wiarę widział w nich dopełnienie i uwieńczenie ludzkiej osobowości. Niezwykle dobitnie po swoim nawróceniu eksponował wartość związania się egzystencjalnie człowieka z Chrystusem, wskazując, że od czasów wcielenia Syna Bożego nie ma już możliwości oddzielenia Boga od człowieka. Przeniknięty tą prawdą ukazywał charyzmat właściwego stosunku do Chrystusa, a przez Chrystusa do człowieka. To pomagało mu patrzeć na człowieka tak, jak na niego patrzy Bóg, zaabsorbowany pełnią miłości i troską o cały rodzaj ludzki³⁰.

CZŁOWIEK ZMARTWYCHWSTANIA – KU ZMARTWYCHWSTANIU NARODU

Dnia 19 grudnia 1834 roku z inicjatywy Adama Mickiewicza i Bogdana Jańskiego powstało *Stowarzyszenie Braci Zjednoczonych*, do którego należeli m.in. Antoni Gorecki, Ignacy Domeyko, Cezary Pater, Józef i Bogdan Zalescy, Stefan Witwicki. To Bractwo miało w założeniach Jańskiego obejmować trzy stany: stan duchowny – których członkowie poprzez studia mieli wstępować w szeregi kapłaństwa bądź

²⁹ Por. B. Zarański, *Struktura bytu osobowego w wizji Bogdana Jańskiego i w opracowaniu ks. Piotra Semenki*, Zarządzanie i Edukacja 6 (2002), s. 38n.

³⁰ Por. Cz. Ryszka, *Odzyskana wolność*, dz. cyt., s. 49n.

w szeregi życia zakonnego; stan świecki – których współbracia mieli studiować różne dyscypliny naukowe, aby w przyszłości prowadzić działalność formacyjną i apostołską; stan braci zewnętrznych – których członkowie żyjący w małżeństwie lub stanie wolnym byłiby związani duchowo, a poprzez swoją pracę w środowisku codziennego życia współpracowaliby ze wspólnotą zmartwychwstańczą³¹. Celem zasadniczym *Stowarzyszenia Braci Zjednoczonych* była rechrystianizacja rodaków początkowo we Francji, a później w innych ośrodkach polskiej emigracji w Europie, ukierunkowana na służbę Kościołowi i Ojczyźnie na drodze wspólnych ćwiczeń w pobożności i życiu religijnym. *W Chrystusie i jego nauce i Jego Kościele jest dla nas wszystko – pisał Jański – wszystka prawda, wszystko dobro – dla pojedynczych ludzi i całych narodów*³².

Znamiennym wskazaniem Jańskiego było zwrócenie uwagi na element zmartwychwstańczy w koncepcji swego apostołatu. Przekonywał, że dla chrześcijanina zmartwychwstanie Chrystusa jest nie tylko wydarzeniem przeszłości, lecz także ma ono swój zbawczy wymiar w obecnej teraźniejszości, jak i przyszłości. W tym dostrzegał on odpowiedź na słowa Jezusa, by *wziąć swój krzyż i naśladować Go* (Łk 14,27). Tak więc ten, kto weźmie Jezusowy krzyż, ten ma także udział w Jezusowej zwycięskiej i zbawiającej miłości; kto weźmie Jego zmartwychwstanie, ten idzie z Nim w nowe życie. To przekonywało Jańskiego, że Chrystus jest nie tylko zmartwychwstałym, ale zmartwychwstawaniem, wydarzeniem ciągle dynamicznym, powstawaniem z martwych, powstawaniem ze śmierci grzechu, słabości i wad. W swoim dziele apostołatu ukazywał prawdę, że zmartwychwstanie czyni historię ludzkości przestrzenią możliwości spotkania z łaską Bożą i powrotem ludzkości do życia w jedności z Bogiem na ziemi i w wieczności³³.

Bogdan Jański, doświadczony własnym życiem i przeżytym zmartwychwstaniem z niewoli grzechu, nabył dar umiejętnego rozpoznawania właściwych relacji człowieka względem zasad życia uzależnionych od danych uwarunkowań, rozeznania możliwości ludzkich w procesie kształtowania i rozwoju modelu egzystencji każdej społeczności, właściwego przeżywania prawdy objawionej przez Chrystusa i aktualizującej się jej w życiu Kościoła³⁴.

CZŁOWIEK SŁUŻBY – SŁUŻBA NARODOWI, KOŚCIOŁOWI I PAŃSTWU

W koncepcji odnowy ducha Polaków nie tylko na emigracji, ale i w Ojczyźnie, koncentrował Jański swoją uwagę na działalności społeczno-religijnej, co nie znaczy, że pomijał programy polityczno-ekonomiczne. W pierwszym rządzie sugerował potrzebę rozwinięcia idei katolickich, z myślą, że po powrocie do wolnej już Polski być odpowiednio przygotowanym na pracę wewnętrzną. W tym kryła się jego myśl,

³¹ Por. H. Kajsiewicz, *Początki Zgromadzenia Pańskiego*, Paryż 1868, s. 10n.

³² B. Jański, *Dziennik*, dz. cyt., s. 93.

³³ Por. A. Duda, *Nowość i uniwersalność apostołatu Bogdana Jańskiego*, Zarządzanie i Edukacja 4 (2001), s. 73n.

³⁴ Por. B. Jański, *Mądrość służby. Myśli*, wybrał K. Wojtowicz, Wrocław 1991, nr 51, s. 39n.

że to dzięki katolicyzmowi Polska może odzyskać utraconą wolność. Motywował to faktem, że jedynie nauka katolicka zapewnia człowiekowi autentyczną drogę do osiągnięcia wolności osobistej, wewnętrznej i społecznej, a nawet politycznej. Ten duch był niejako zapisany w ideach *Stowarzyszenia Braci Zjednoczonych* ukierunkowanego na dążeniu do pełnego odrodzenia moralnego polskiego społeczeństwa na emigracji, zachowania obyczajów i zwyczajów narodowych, rozpowszechniania oświaty, uczynienia narodu polskiego silnym duchowo i ekonomicznie³⁵. Te idee stanowiły filar przewidywań Jańskiego, by sprostać wyzwaniom wpisanim w dokonujące się przeobrażenia społeczne oparte na błędnej filozofii, złudnej demokracji czy ateistycznego uprzemysłowienia. W dniu 13 czerwca 1835 roku *Stowarzyszenie Braci Zjednoczonych* przekształciło nazwę w *Bractwo Służby Narodowej*, zaś dnia 8 grudnia tegoż roku, w Uroczystość Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, Jański podjął decyzję umiędzynarodowienia *Stowarzyszenia* i nazwał *Kongregacją św. Piotra*. Wynikało to z zamiaru, aby *Bractwo* miało charakter religijny, społeczny i polityczny, a głównym celem było podniesienie rangi Stolicy Apostolskiej w życiu narodów i państw, przede wszystkim europejskich³⁶. To podkreślało priorytet wielkiego dzieła Jańskiego, aby ożywić wiarę chrześcijańską i udokumentować charakter misyjny Kościoła w świecie. Sam Jański pisał: *O, jak wielkie jest powołanie nasze! Bóg widzi, że nie próżnujemy tutaj. Jeżeli robimy coś dobrego, to nie przez wzgląd dla ludzi, ale dlatego, że Chrystus umarł za wszystkich grzeszników chcąc pojednać nas z Bogiem. Jesteśmy przez Chrystusa winni miłość wszystkim ludziom. Bóg jest początkiem i źródłem wszystkiego dobra, wszelkiej prawdy, wszelkiego życia i doskonałości. Życie, które się w nas zbudziło, jest z Niego. Jeżeli chcemy z Nim żyć i wzrastać musimy uznać te podstawową prawdę. Chcąc dojść do dobrego końca musimy pamiętać, że bez Boga nie trafimy do Boga*³⁷. Na kanwie tej myśli Bogdan Jański jako Założyciel *Bractwa Służby Narodowej* promulgował trzy zasady: po pierwsze – miłość wobec wszystkich i wszystkiego przez Chrystusa i na zawsze w Chrystusie; po drugie – obowiązek modlitwy dla prześlągania Boga za grzechy człowieka i uproszenia potrzebnej łaski dla jego poprawy; po trzecie – obowiązek wzajemnej modlitwy i wzajemnej poprawy³⁸. Jański inspirowany tym duchem na początku roku 1836 znalazł dom przy rue Notre Dame des Chaps 11 i wynajął go na rok. Wielką pomoc okazał Jańskiemu Adam Mickiewicz, który sam napisał list do sekretarza hrabiego Adama Czartoryskiego z prośbą o pożyczkę w wysokości 600 franków na uiszczenie należnych kosztów wynajmowanego domu. W Środę Popielcową dnia 17 lutego 1836 roku dokonano otwarcia Domu Jańskiego³⁹. W sposób szczególny z uwagi na liturgię wielkopostną Jański i jego towarzysze modlili się wspólnie 21 lutego 1836 roku na Mszy św. w kościele Sa-

³⁵ Por. List Bogdana Jańskiego do J.B. Zaleskiego, w: T. Macheta, *Teologia narodu według założycieli zmartwychwstańców*, Kraków 1980, s. 331n.

³⁶ Por. P. Smolikowski, *Historia Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego*, Kraków 1892–1896, s. 72n.

³⁷ Cz. Ryszka, *Odzyskana wolność*, dz. cyt., s. 95.

³⁸ B. Jański, *Dziennik*, dz. cyt., s. 281.

³⁹ Por. B. Jański, *Dziennik*, dz. cyt., s. 340–346; A. Mickiewicz, *Dzieła*, t. XIV, Kraków 1954, s. 138–139.

int-Suplice oficjalnie inaugurując życie wspólnotowe. Pierwsza grupa składała się z pięciu osób: Bogdana Jańskiego jako Brata Starszego czyli przełożonego, Piotra Semeneko, Hieronima Kajsiewicza, Edwarda Duńskiego i Józefa Malińskiego. Forma życia tej wspólnoty była podporządkowana pokucie, odosobnieniu, intensywnej modlitwie, służbie Bożej. W tym to dniu pierwsi uczniowie Jańskiego podjęli dzieło *wewnętrznej pracy nad sobą, apostołat narodowy i gotowość na wszelkie poświęcenie, stałość wspólnego życia*⁴⁰. Główne *credo* powstałego Zgromadzenia zawierało się w słowach: *Poświęcić się na służbę Bogu i pracy ku dobru religii, poddani jesteśmy najcałkowiciej i bez żadnej restrykcji nauce Kościoła naszego świętego katolickiego rzymskiego. Żadnych doktryn partykularnych nie mamy i nic ani robić, ani przedsięwbrać nie chcemy, tylko w duchu jedności najzupełniej ze Stolicą Apostolską i w razie potrzeby i godności rzeczy za stosownymi jej aprobacjami*⁴¹. Dla podkreślenia tej priorytetowej idei Zgromadzenia Jański uzasadniał: *Do żadnej partii nie należymy, żadnej zawistości do niej i jakiejś afiliacji ludzkiej nie znajdujemy się, chcąc się poświęcić Panu Bogu jedynie i bez względu na żadne interesy ziemskie*⁴². Dla Jańskiego jedyną polityką, w jakie polskie społeczeństwo winno się angażować, była polityka jedności i wspólnego działania pod sztandarem krzyża. Jak sam pisał: *Nasze służenie religii jest służeniem sprawie ojczystej, dla każdego prawdziwego, jakiej bądź opinii partii, patrioty, a na sądy innych i zarzuty nie powinniśmy uważać [...] Ojczyzny bez Kościoła nie ma. A wszystko stoi na swoim miejscu: Kościół jest pierwszy, Kościół jest wszystkim, bez Kościoła Ojczyzny nie ma; a jest i Ojczyzna i tym bardziej jest, że Kościół stał się jest nieśmiertelną matką*⁴³.

By wspierać finansowo egzystencję Domu, Jański pisał artykuły do francuskiej encyklopedii i czasopism oraz pełnił funkcję guwernera u Giedroyciów i Komarów, zamożnych rodzin polskich na emigracji. Po upływie kilku tygodni Dom Jańskiego odwiedzało wielu przyjaciół, aby się przekonać osobiście o powstałym dziele zainicjowanym przez Jańskiego. Wielu zachwyconych tą ideą udzielało mu duchowego i materialnego wsparcia. Do najbardziej ofiarnych należał m.in. Adam Mickiewicz czy hrabia Montalembert. Jański swój Dom powierzył opiece Matce Boskiej Królowej Polski. Po krótkim czasie pojawiła się konieczność utworzenia drugiego Domu. Warunki egzystencji Domu były wręcz ubogie, ale dominowała wiara Jańskiego w Opatrzność Bożą. Sam pisał: *Gdybym nie był przedsięwbrał z pewnym ryzykiem, opierając się tylko na ufności w Panu Bogu i swoich czystych intencjach, i spuszczając się tylko na nadzieje, nic a nic nie byłoby dotąd zrobione. Nie wszyscy chcą to zrozumieć i za złe mi biorą*⁴⁴. Dalej wspominał: *Pod każdym względem wydajemy się słabi i bezradni, ale nasze założenia są mocne, bo polegają na głębokiej wierze w Ciebie, o Boże Wszchemogący i na silnej nadziei związanej z Twoją nieskończo-*

⁴⁰ B. Jański *Dziennik*, dz. cyt., s. 349.

⁴¹ Tamże, s. 357.

⁴² B. Jański, *Notatki fundamentalne*, rkps sygn. 8627, s. 602.

⁴³ Tamże, s. 581–598.

⁴⁴ P. Smolikowski, *Historia Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego*, Kraków 1925, t. 1, s. 71.

*ną dobrocią*⁴⁵. Także liczni księża francuscy interesowali się wspólnotą Domu Jańskiego i służyli jej swoim doradztwem duchowym i posługą sakramentalną. Jański w swoim *Dzienniku* pisał: *Boże broń naszej jedności społecznej! Dodaj nam łaski, dodaj siły ku poprawie własnej i w pracy dla dobra duchowego braci!*⁴⁶.

CZŁOWIEK ZINTEGROWANY – OSOBA LUDZKA SPEŁNIA SIEBIE PRZEZ SWÓJ CZYN

Bogdan Jański był człowiekiem niezwykle wrażliwym na dokonujące się przemiany polityczne i przeobrażenia społeczno-kulturowe we współczesnej sobie epoce. Poprzez swoje przemyślenia wybiegał daleko w przyszłość dostrzegając potrzebę rozwiązywania w duchu jedynie chrześcijańskim wszelkich problemów z zakresu rozwoju ludzkości i narodów. W jego pamiętnikach, jak i w licznych przekazach innych mu współczesnych wielkich Polaków-patriotów, został spisany wielki depozyt wiary Kościoła na temat człowieka i jego godności w wymiarach realizmu. Skarbiec myśli religijnej Jańskiego przejawia się tutaj jako niezwykle i inspirujące ubogacenie idei doczesnych i świeckich na temat człowieka. Niezwykle wyraźnie Jański eksponuje swoim życiem i twórczością humanistyczny charakter obrazu Boga, personalizizm wizji człowieka, społeczność jako komunię osób, poszukiwanie świętości, zwrócenie uwagi na świat jako dar Boży i wspólnotę darów międzyludzkich, ekumenizm ogólnoludzki, cywilizację życia w duchu chrześcijańskiej miłości, prymat kultury duchowej nad przemysłem, osoby nad rzeczą, pracy nad towarem, absolutny sens prawdy, dobra i piękna, prymat miłości społecznej nad sprawiedliwością⁴⁷. Na tej płaszczyźnie rozwoju ludzkości – zdaniem Jańskiego – w duchu miłości Bożej i ludzkiej, człowiek ma możliwość odkrycia na nowo swoich wartości i zachować swoją godność. Jański jako dobry obserwator przemian społeczno-religijnych Europy zauważał zagubienie się człowieka współczesnej mu epoki, żyjącym w zawieszeniu między niezdolnością stawiania czoła teraźniejszości a lękiem przed przyszłością, istotą dręczoną egoizmem i słabościami natury. Dlatego czynił tak wiele wysiłków i starań o wyeksponowanie człowieka z całego świata polityczno-ekonomicznych uwarunkowań, aby człowiek potrafił postrzegać samego siebie jako kogoś przedziwnie odmiennego od innych ziemskich stworzeń⁴⁸. Sam przeżywając duchowe zagubienie i łaskę nawrócenia doskonale rozumiał, że gdy raz wykluczy się odniesienie do Boga, znaczenie wszystkich rzeczy ulega głębokiemu zniekształceniu, a samą ludzką naturę sprowadzoną do roli materiału poddaje się manipulacjom. Jako przyczynę zaistnienia ludzkiego niepokoju o świętość życia i zbawienia, o sprawiedliwość społeczną, o prawdę, dobro i miłość międzyludzką, wskazywał Jański na swoisty racjonalizm naukowy dominujący we współczesnej

⁴⁵ Tamże; K. Wójtowicz, *Bogdan Jański jako geniusz służby i myśli Bogdana Jańskiego*, Zarządzanie i Edukacja 6 (2000), s. 27n.

⁴⁶ B. Jański, *Dziennik*, dz. cyt., s. 381.

⁴⁷ Por. K. Wójtowicz, *Bogdan Jański jako geniusz służby i myśli Bogdana Jańskiego*, w: *Zarządzanie i Edukacja* 6 (2000), s. 27.

⁴⁸ Tamże, s. 29n.

mu kulturze i życiu społecznym, odrzucający ideę prawdy o stworzeniu czy też Bożego zamysłu wobec życia, który należy uszanować⁴⁹. W rzeczywistości, żyjąc tak jakby Stwórca nie istniał, człowiek zatracza nie tylko tajemnicę Boga, ale również tajemnicę świata i swego istnienia. Osłabienie więzi z Bogiem i z drugim człowiekiem prowadzi nieuchronnie do materializmu praktycznego, co sprzyja rozpowszechnianiu się indywidualizmu, utylitaryzmu i hedonizmu. W tym swoim daleko sięgającym spojrzeniu poza horyzont współczesnej mu epoki życia Europy okresu Wielkiej Emigracji dostrzegał Jański konieczność utwierdzenia człowieka w zdobywaniu wartości odnoszących się do *być*, nie lekceważąc jednak znaczących w ludzkim życiu wartości związanych z *mieć*. Dlatego tak zdecydowanie odpierał naciski liberalizmu, który interpretował jakoś życia najczęściej lub wyłącznie w kategoriach wydajności ekonomicznej, nieuporządkowanego konsumpcjonizmu, zapominając o głębszych – duchowych i religijnych – wymiarach ludzkiej egzystencji⁵⁰.

Wnikając w testament Jańskiego należy stwierdzić, że obok wielu istniejących niepokojów o losy człowieka w procesach rozwoju społeczno-kulturowego Starego Kontynentu oraz o polityczno-ekonomiczną społeczność europejską nie tylko doby Wielkiej Emigracji, daje się odczytać także jego znamieny optymizm, pozytywne dostrzeżenie osiągnięć współczesnych mu czasów, wiarę w możliwości człowieka, który jest zdolny poznać prawdę o Bogu i żyć zgodnie z nią, rozeznaczyć dobro i je wybrać. Dla niego istotą chrześcijańskiego optymizmu był fakt, że Bóg stworzył człowieka do miłości, co swoim życiem po nawróceniu tak dobitnie udokumentował. Chociaż w swoim życiu sam doświadczył porażek z czysto ludzkiej miłości w sferze zmiennych doznań, to owocem jego nawrócenia było dojście do prawdy, że każdy człowiek odpowiadając na wezwanie Boga uświadamia sobie swą godność. To przekładało się w jego spojrzeniu na humanizm jako na zdrową relację człowieka względem Boga, by znać swego Boga i zachowywać Jego przykazania, szczerze żałować za grzechy, miłować bliźniego, mieć czyste sumienie i nikomu nie czynić krzywdy⁵¹.

Do jednej z głównych idei testamentu Jańskiego należy zaliczyć wolność, która ma swą najpełniejszą wartość tylko w wymiarze prawdy. W sytuacji pustki w dziedzinie wartości, gdy w sferze moralnej panują chaos i zamęt – wolność umiera, a człowiek z wolnego staje się niewolnikiem instynktów, namiętności czy pseudowartości. Sam doświadczywszy wielu niepokojów z utraty wolności w sferze duchowej i politycznej, pytał się swojej epoki: Jak rozporządzać wolnością? Ku jakim wartościom się kierować, by podejmować nowe wyzwania? Im większa wolność, tym większe wyzwanie i większe możliwości wyboru dobra lub zła, a w tym upatrywał zarazem podstawowy problem człowieka sobie współczesnej epoki, i nie tylko. Dla Jańskiego wolność, czyli zdolność do wyboru dobra, rozwija się wówczas, gdy człowiek wzrasta duchowo, gdy utrzymuje żywą więź z Bogiem poprzez wiarę, gdy podejmuje uczynki miłości, przez co stawia opór skłonnościom do zła⁵². Wolność

⁴⁹ Por. B. Micewski, *Bogdan Jański założyciel zmartwychwstańców 1807–1840*, Warszawa 1983, s. 243–264.

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ Por. K. Górski, *Rekolekcje Bogdana Jańskiego u Trapistów w r. 1837*, dz. cyt., s. 414n.

⁵² Por. Cz. Ryszka, *Odzyskana wolność*, Kraków 1999, s. 31n.

jest więc tam, gdzie człowiek świadomie, pod wpływem współdziałania rozumu i woli, wybiera dobro; rozum je rozpoznaje, a wola je akceptuje. Dlatego tak zdecydowanie opowiadał się on za wolnością oświeconą i otwartą na wyższe wartości etyczne i religijne, ugruntowaną przez trwałe i silne wspomaganie sprawiedliwości przez łaskę⁵³.

Po swoim nawróceniu Jański podjął się misji wołania o ludzi głębokiej wiary i prawego sumienia, ludzi ukształtowanych na Ewangelii i społecznej nauce Kościoła, ludzi, dla których sprawy Boskie są najważniejszymi, ludzi, którzy posiadają umiejętność dokonywania wyborów zgodnych z Bożymi przykazaniami, ludzi jako odważnych i odpowiedzialnych chrześcijan uczestniczących we wszystkich sektorach życia społeczno-kulturowego oraz polityczno-ekonomicznego. By odbudować i stworzyć nowy solidarny i sprawiedliwy świat, naznaczony Bożą miłością, podjął Jański inicjatywy zrywu ewangelizacyjnego, który miał obejmować różne sfery społeczeństwa: kulturę, sztukę, politykę, ekonomię, środki społecznego komunikowania się. W imię inicjowanej przez siebie niejako już wtedy dostrzeganej potrzeby nowej ewangelizacji, zorganizował wspólnotę Domu. Nadto rozpowszechniał nauczanie społeczne i szerzył katolicką doktrynę społeczną jako rozwinięcie orędzia, które samo w sobie jest ewangeliczne. To było jutrenką apostołatu ewangelizacji narodów, którą inspirował Jański w dzieje Europy⁵⁴. Epoka Wielkiej Emigracji stanowiła dla Jańskiego wołanie tułaczkiej duszy powstańczej o nowego ducha narodowowyzwoleńczego po upadku Powstania Listopadowego, wołanie o horyzontalne i wertykalne znamię ludzkiego istnienia, wołanie o odnowę człowieka, o jego świadectwa wiary, o wyraźne głoszenie Ewangelii, o odważne wejście we wspólnotę życia społecznego, o aprobowanie znaków czasu, o inicjatywę czynnego apostołstwa. W tym procesie niezwykle ważnym było dla Jańskiego uwzględnienie nie tylko tego, co stanowi różnorodność relacji ludzkich, lecz przede wszystkim tego, co stanowi rzeczywistość wzajemnie uzupełniających się inicjatyw i zdarzeń. Poprzez właściwe rozeznanie każdej okoliczności, sytuacji i istniejących warunków integrujących nową ewangelizację dostrzegał możliwości poznania i rozpowszechniania tego, czym rzeczywiście dysponuje Kościół w konfrontacji z wymogami czasu i miejsca⁵⁵. Jako najpewniejszy drogowskaz na ludzkich bezdrożach wskazywał Ewangelię Jezusa. Na jej błogosławieństwach widział jedyną możliwość odrestaurowania chrześcijańskiej kultury polskiego narodu po bolesnych doświadczeniach upadku Powstania Listopadowego i przymusowego życia na obczyźnie. Nadto nowa rzeczywistość życia emigrantów w nieznanym uprzednio środowisku wystawiała Polaków na modny liberalizm laicyzującej się Europy, na preferowany ateizm, zalegalizowaną ignorancję religijną, desakralizację życia, sekularyzację, dominację pewności metafizycznych, dewaluację wartości etycznych, przeobrażenia ekonomiczne zniewalające człowieka i jego uzależnienia się. W obliczu tych zagrożeń zrodziła się w Jańskim uzasadniona potrzeba podjęcia decyzji pomocy człowiekowi i światu, by nie uległo całkowitemu unicestwieniu to, co stanowi najważniejszą wartość człowieka jako osoby ludzkiej i dziecka Bożego. By sprostać temu niezwykle

⁵³ Tamże.

⁵⁴ Por. A. Duda, *Nowość i uniwersalność apostołatu Bogdana Jańskiego*, dz. cyt., s. 68n.

⁵⁵ Por. B. Jański, *Mądrość służby. Myśli*, dz. cyt., s. 42n.

trudnemu na tamte czasy wyzwaniu, angażował się w proces kształtowania życia religijnego świeckich poprzez edukację i formację teologiczną. Zabiegał o aktywny udział świeckich w ewangelizowaniu i uświęcaniu swoich środowisk codziennego życia. by w korelacji do potrzeb przeobrażającej się rzeczywistości umieli odpowiednio żyć duchem Ewangelii⁵⁶.

CZŁOWIEK INTEGRUJĄCY LUDZI – PAMIĘĆ JEGO BĘDZIE WZRASTAĆ IM DALEJ W LATA IŚĆ BĘDZIE

Przed Jańskim otworzyła się możliwość wysłania Piotra Semenki i Hieronima Kajsiewicza do Rzymu, aby w ten sposób mogli zainicjować powstanie Domu rzymskiego na wzór Domu paryskiego. Wielką zasługę wyświadczył Jańskiemu ponownie Adam Mickiewicz, który napisał list do księżnej Zinaidy Wołkonskiej, dawniej przebywającej na dworze w Moskwie i Petersburgu, swej bliskiej przyjaciółki nawróconej na katolicyzm. Przejęta prośbą Mickiewicza osobiście interweniowała w Rzymie w sprawie Jańskiego pisząc list do sekretarza stanu kardynała Lambroschiniego i do Ojca św. Grzegorza XVI. Dzięki temu wsparciu zaistniała nadzieja realizacji tego dzieła w Wiecznym Mieście⁵⁷.

Napływ nowych kandydatów do wspólnoty Domu Jańskiego w Paryżu sprawił, że zrodziła się konieczność otworzenia w Paryżu nowych ośrodków formacyjnych dla duchownych i dla świeckich przygotowujących się do apostołatu wśród emigrantów polskich na Zachodzie. W roku 1838 napisał Jański krótką regułę dla członków duchownych i świeckich, który był niejako regulaminem Domu i pierwszą regułą ułożoną przez Jańskiego dla Braci. Istotą tej reguły była praktyka wzajemnej miłości chrześcijańskiej, która okazała się kamieniem węgielnym dalszych reguł rozwiniętych we wspólnocie. Od 23 października 1838 roku do stycznia 1839 była tak wielka liczba chętnych do wstąpienia do wspólnoty Domu, że Jański musiał zorganizować w Paryżu dodatkowe dwa ośrodki formacyjne. To było fenomenem jak na owe czasy w społeczności paryskiej emigracji i nie tylko. Przyciągając wielu młodych Jański włączał ich w szeregi apostołatu⁵⁸. Wprawdzie istniała kwestia trudności finansowych, ale nie był to problem nierozwiązalny. Pomoc i wsparcie innych Polaków emigrantów dawało nadzieję na utrzymanie tych ośrodków polskości. Jański planował zakup domu wydawniczego, drukarni w celu wydawania czasopisma katolickiego. Myślał także jako potrzebę apostołską zorganizowanie kliniki, a później szpitala dla biednych i potrzebujących. W tym celu myślał o utworzeniu grupy służby szpitalnej. Można powiedzieć, że dzięki Jańskiemu zostało utworzone nieoficjalnie w Paryżu w 1838 roku pierwsze polskie seminarium duchowne.

Aprobata przez społeczeństwo paryskie dzieła Jańskiego nie mogła nie zwrócić uwagi wrogów Kościoła katolickiego, zarówno monarchistów, lewicowych demokratów jak i masonerii. Oni to zaczęli mniej lub bardziej jawnie zwalczać dzieło

⁵⁶ Por. B. Jański, *Pod sztandarem zmartwychwstałego Zbawiciela*. Wybór i układ B. Micewski, Rzym 1988, s. 103n.

⁵⁷ Por. P. Smolikowski, *Historia Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego*, dz. cyt., s. 91n.

⁵⁸ Por. A. Duda, *Nowość i uniwersalność apostołatu Bogdana Jańskiego*, dz. cyt., s. 73n.

Jańskiego. Pod wpływem antagonizmów i namów wielu członków wspólnoty Domu paryskiego podzieliło się bądź przeszło w szeregi partii politycznych. Jański był wrogiem angażowania się członków swojej wspólnoty w jakąkolwiek partię polityczną. Zaniepokojony tym faktem, że coraz bardziej partie polityczne negocjowały jego działalność na forum publicznym środowiska paryskiego, dnia 21 kwietnia 1839 roku udał się na rekolekcje do klasztoru La Trappe, aby na modlitwie powierzyć Bogu przyszłe losy swego dzieła⁵⁹. Dzięki tym rekolekcjom przygotował swoją duszę do pełniejszego zjednoczenia z Bogiem jak i ożywienia ufności i nadziei w tych, którzy zostali zranieni przez różne błędne polityczne ideologie. Przejęty sprawą swego dzieła pogarszał się stan jego zdrowia. Z powodu zaawansowanej choroby płuc dnia 18 grudnia 1838 roku za namową lekarza opuścił Paryż i udał się cieplejszego klimatu południowej Europy, do Rzymu, gdzie przybył 24 stycznia 1840 roku i zamieszkał w Domu przy Piazza Margana 24. Ostatnie swoje miesiące życia poświęcił modlitwie i formacji duchowej swojej wspólnoty rzymskiej. Kaj-siewicz tak pisał do Mickiewicza w liście z 2 kwietnia 1840 roku: *Jański przybył bardzo chory i zdaje się po ludzku, że nie ma wielkiej nadziei, aby ozdrowiał; błagamy Wszechmocnego [...] czujemy głęboko, jak przewodnictwo jego nam potrzebne. Gdyby go jednak Pan do siebie powołał, wyraźnie w miłosierdziu swoim nam go tu przysłał, aby nam wskazał drogę na przyszłość, a potem skuteczniej modlił się w niebie, aby dzieło dla chwały Bożej z Boga pomyślane, nie rozpadło się w słabych rękach naszych. Niech się we wszystkim święci święta Pana wola*⁶⁰.

Pod nieobecność Jańskiego w Paryżu nasiliły się ataki wrogie Kościołowi i wykorzystano tę sposobność, by zamknąć paryskie Domy Jańskiego. Potrzeba było kilku lat duchowego rachunku sumienia polskiej emigracji po śmierci Jańskiego, aby dotarła do świadomości Polaków prawda o wielkiej stracie duchowego przywódcy tułaczy i zawieszeniu działalności jego apostolatu. Następcy Jańskiego zorganizowawszy swoje siły ponownie otworzyli na wzór dzieła Jańskiego misję w Paryżu i zjednoczyli tym różne odłamy polityczno-społecznych ugrupowań polskiej emigracji w duchu Kościoła katolickiego.

Bogdan Jański zmarł 2 lipca 1840 roku w dzień Nawiedzenia Matki Najświętszej w Rzymie opatrzony świętymi sakramentami. Pogrzeb odbył się dnia 3 lipca 1840 roku w kościele Santa Maria in Campitelli. Trumnę okryto polskim sztandarem i wystawiono ciało, a wieczorem tegoż samego dnia złożono ciało Bogdana Jańskiego na cmentarzu św. Wawrzyńca. Walery Wielogłowski tak pisał o jego odejściu do wieczności: *Wszystko i całego siebie dla Boga i dla prawdy Polsce poświęcając był już w końcu jak pelikan, który nie mogąc żywić swe dzieci, pierś sobie rozrywa i własnymi płucami je karmi, tak Jański [...] ostatnim tchnieniem rozżarzał święty płomień wiary [...] w końcu zerwał go anioł, jak owoc dojrzały i jako pierwocin z urodzajnego drzewa katolickiej myśli, zaniósł od Polski w dani przed tron Zbawiciela [...], ale duch jego jest wśród nas i myśl nasza z nim*⁶¹.

⁵⁹ Por. K. Górski, *Rekolekcje Bogdana Jańskiego u Trapistów w r. 1837*, dz. cyt., s. 417n.

⁶⁰ P. Smolikowski, *Historia Zgromadzenia...*, dz. cyt., s. 50.

⁶¹ W. Wielogłowski, *Emigracja polska wobec Boga i narodu*, Wrocław 1848, s. 133–134.

CZŁOWIEK WIARY
– *POSTAWIENIE NARODU SILNYM KSZTAŁCONYM
DO SPOŁECZNOŚCI LUDÓW CHRZEŚCIJAŃSKICH*

Jański w swoim spojrzeniu perspektywicznym nadał swej działalności apostołatu wymiar właściwego rozeznania i urzeczywistnienia tych idei, które znacząco wpływają na realizowanie się zamierzeń egzystencjalnych człowieka w aspekcie wiary⁶². Współczesny Jańskiemu kryzys wiary dostrzegany w sobie i w innych przekonywał go do uznania, że dokonuje on w stylu życia chrześcijanina bardzo wyodrębnioną obojętność religijną. Dlatego tak mocno akcentował konieczność podejmowania prób ożywienia wiary i dania o niej konkretnego świadectwa. W całym swym przekazie testamentu dominowała myśl wyekspozowania konieczności odzyskania rozumowych podstaw wiary, jak i przeanalizowania motywów jej wiarygodności⁶³. W tym kontekście szukał on sposobności dania współczesnym mu rodakom i następnym pokoleniom poszukującym sensu życia właściwej odpowiedzi. Jego podjęta inicjatywa apostołatu przeniknięta była duchem sprawiedliwości, miłosierdzia, odnowy i przemiany, duchem realnej pomocy ubogim i potrzebującym, co było ewenementem myśli urzeczywistniającej naukę społeczną Kościoła, wyprzedzającą o wiele dziesięcioleci *Rerum novarum* papieża Leona XIII z 1891 roku. Współczesnemu człowiekowi zdominowanemu przez desakralizację i sekularyzację, wskazywał Jański drogę powrotu do źródła prawdziwego życia, jakim jest Bóg. Sam doświadczony poszukiwaniem Boga dobrze znał trudności ponownego wejścia na drogę wiary ukazującą człowiekowi Boga czasów, który w świetle przeżytej przez człowieka przeszłości wskazuje na to, co jest dla niego istotne w terażniejszości, by nie zatracić przyszłości, jaką jest wieczność⁶⁴. Człowiek poszukując sensu swojego życia staje przed rzeczywistością dokonujących się przeobrażeń świata. Nie bez znaczenia jest więc dla człowieka ateizm czy sekularyzacja, które pozornie uszczęśliwiają ludzkość. W tej nowej rzeczywistości zderzenia się dwóch światów – Bożego i ziemskiego, człowiek ulega niejednokrotnie determinacji i zatracą jasny sens religijnego życia gubiąc się w katalogu prowokacyjnych haseł. Mając to na względzie Jański przekonywał swoich rodaków do odkrycia na nowo Boga w Duchu i Prawdzie (J 4,24)⁶⁵.

CZŁOWIEK WSPÓLNOTY NARODOWEJ
– *NASZA KWESTIA NARODOWA TO ODRODZENIE MORALNE
I RELIGIJNE*

Jański jako wielki zwiastun chrześcijaństwa początku XIX wieku, nadał misji Kościoła w perspektywie rozwoju ludzkości, zwłaszcza Europy, szerokie horyzonty ożywienia religijnego. Jego działalność zawierała program: człowiek, świat, system

⁶² Por. A. Duda, *Nowość i uniwersalność apostołatu Bogdana Jańskiego*, dz. cyt., s. 81n.

⁶³ Por. B. Jański, *Mądrość służby. Myśli*, dz. cyt., s. 53n.

⁶⁴ Por. F. Kaba, *Bogdan Jański – dzielny zwycięzca samego siebie*, dz. cyt., s. 76n.

⁶⁵ Por. Cz. Ryszka, *Odzyskana wolność*, dz. cyt., s. 45n.

społeczno-polityczny jak i ekonomiczny, rozwój moralny i sprawiedliwy dla ludzkości. Te idee dają się odczytać w jego testamencie apostołatu⁶⁶. Z perspektywy 180 lat można ocenić życie i działalność Jańskiego w świetle niezwykle znaczącym dla rozwoju ludzkiej społeczności w duchu chrześcijańskim, zwłaszcza obecnym naszym czasem. Uwzględnił on w swoim testamencie zostawionym historii, fundamentalne kwestie oparte na prawie Bożym, na wierze, na podstawowych zasadach życia chrześcijańskiego w konfrontacji z przeobrażeniami i przemianami społeczno-politycznymi oraz zmieniającymi się uwarunkowaniami ekonomicznymi i religijno-kulturowymi⁶⁷. Można dopatrywać się w całym przekazie działalności Jańskiego życiowych prawd niejako nowego nurtu renesansu i humanizmu. Przekonywał on swoim apostołatem, że prawdziwy proces humanizacji, zwłaszcza Europy, winien dokonywać się na bazie osoby i jego relacji międzyludzkiej. Na ten fakt wizji Europy, gdzie centrum stanowi integralny człowiek, wskazywał Jański poddając krytycznej ocenie zachodzące przemiany społeczno-polityczne i ekonomiczno-kulturowe. On to niejako wypatrując przyszłość Polski i Europy, ostrzegał przed zaistnieniem takiej epoki ludzkiego życia, w której by zdominowała ludzki humanizm nowoczesna technika, przemysł, wytwórczość materialna. W tym widział jakże prorocznie niebezpieczeństwo cywilizacji technicznej w rozwoju przemysłu i urbanizacji naszych czasów, w której człowiek jako droga jednoczącej się Europy zostaje zniewolony, oddany dominacji praw mechaniki, techniki, chemii, sztucznym tworzywom. Ta wizja nowoczesnej Europy pozbawiona spojrzenia na prawdziwe dobro człowieka, na wartości duchowe, na wymiary humanistyczne, na transcendencję, na miłość, prawdę, nie wyzwoli, ale doprowadzi w ostateczności człowieka do dezorientacji, do utraty godności w aspekcie świętości i Bożych wartości. Odczytując owe zagrożenia starał się Jański uwrażliwiać środowisko nie tylko polskiej emigracji, ale i społeczności międzynarodowe Europy, że zagrażający Europejczykom sekularyzacja i zeszwiecczenie tradycji i zwyczajów, doprowadzi do utraty wszelkich zasad etycznych i prawd transcendentnych. Mając to na uwadze przestrzegał niejako przed faktem zaistnienia dehumanizacji Europy poddającej się wpływowi zgubnej desakralizacji. Dlatego tak znacząco akcentował poprzez działalność swojego apostołatu konieczność wkomponowania Boga w ludzkie dzieje, zwłaszcza w dzieje nowej Europy, Boga, który jest rzeczywistym Źródłem dobra⁶⁸.

Skarbiec myśli religijnej Jańskiego eksponował niezwykle i inspirujące ubogacenie idei doczesnych i świeckich na temat człowieka. Przejawiało się to w ukazywaniu humanistycznego charakteru obrazu Boga, w personalistycznej wizji człowieka, w preferowaniu społeczności ludzkiej jako wspólnoty kulturowo-religijnej, w przedstawianiu świata jako daru Bożego i wspólnotę darów międzyludzkich, w ugruntowaniu absolutnego sensu prawdy, dobra i skuteczności, w preferowaniu prymatu miłości społecznej nad sprawiedliwością, w głoszeniu nauki o wolności i niepodległości narodowych społeczeństw. Motywacją rozwoju tych wartości była dla Jańskiego kultura inspirowana odnową porządku moralnego ludzkiego życia.

⁶⁶ A. Duda, *Nowość i uniwersalność apostołatu Bogdana Jańskiego*, dz. cyt., s. 94n.

⁶⁷ Por. M. Piwko, *Słowo Założyciela*, w: *Dziedzictwo Bogdana Jańskiego. Służba Narodowa*, red. S. Urbański, Warszawa 2007, s. 4.

⁶⁸ Por. B. Micewski, *Współcześni o Jańskim*, Kraków 2000, s. 172n.

Dlatego tak ważnym było dla Jańskiego tworzenie i umacnianie europejskiej kultury opartej na zachowaniu przez wszystkich godności osoby ludzkiej, świętości życia, wolności myśli i słowa, swobody wyznawania własnych przekonań religijnych, prawnej ochronie jednostek i grup społecznych, współpracy wszystkich ludzi na rzecz wspólnego dobra, rozwoju oświaty, zapewnieniu godziwych warunków życia każdego człowieka, pracy jako udziału w dziele samego Stwórcy, autorytecie państwa niepodległego, które samo rządzi się prawem i rozsądkiem⁶⁹. Wartości te wspomniane w testamencie Jańskiego należą do skarbcza kultury europejskiej i stanowią duchową inspirację dla wielu twórców współczesnej kultury i oświaty.

W dniu 19 maja 2005 roku rozpoczął się proces beatyfikacyjny Bogdana Jańskiego. W ten sposób stał się on nie tylko dla Polaków żyjących w Ojczyźnie, ale i przebywających na emigracji zarobkowej w innych krajach Europy i świata, wzorem do naśladowania, by nie zatracić ducha polskości opartego na katolickiej wierze⁷⁰. I dzisiaj w 100 rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości, widzimy w nim Sługę Bożego, patrona dla ludzi na trudne czasy dla zagubionych i zranionych przez ludzkie ideologie. Jest on dla Polaków i Ojczyzny tym, który sobą mówi o idei zmartwychwstania człowieka poddającemu się Bożemu miłosierdziu i posłaniu do służby innym w mocy Ducha Świętego.

DAR WIARY I OJCZYZNY W ŻYCIU I DZIAŁALNOŚCI SŁUGI BOŻEGO BOGDANA JAŃSKIEGO

STRESZCZENIE

W katalog wielu wielkich Polaków, którzy złożyli na ołtarzu dziejów Ojczyzny swój trud i życie, wpisuje się znacząco i postać Bogdana Jańskiego (1807–1840). Jako myśliciel, prawnik, ekonomista, działacz Wielkiej Emigracji, przeżywszy zaledwie 33 lata, był opatrnościowym dla Polaków człowiekiem o wielkiej wiedzy i zainteresowaniach, wyprzedzający swoją epokę w podejściu do gospodarczej aktywności i przedsiębiorczości, a także do tożsamości Polski i idei zjednoczonej Europy. Promował koncepcję „człowieka zintegrowanego”, łączącego harmonijnie sprawność i skuteczność w działaniu z chrześcijańskimi wartościami. Jest założycielem Zgromadzenia Zmartwychwstańców, znanego m.in. z działalności duszpasterskiej i edukacyjnej wśród Polonii na całym świecie. Proces beatyfikacyjny Bogdana Jańskiego został otwarty w 2005 roku. Wielu pomijało jego osobę w zapisach kroniki Polskiego Narodu z uwagi na fakt jego nawrócenia, chrześcijańskich idei i wiarę w Boga, na jego wezwania do zachowania katolickiej Polski. Jest świeckim założycielem zgromadzenia zakonnego, które do dzisiaj funkcjonuje bardzo aktywnie wśród rodaków na emigracji. Dążył do odbudowania solidarnego i sprawiedliwego świata naznaczonego Bożą miłością, nawoływał do przestrzegania Bożych praw w kształtowaniu polityczno-ekonomicznych zasad życia społecznego. Podejmując inicjatywę zrywu ewangelizacyjnego przeniknął tym duchem różne sfery społeczeństwa emigracyjnego jak kulturę, sztukę, politykę, ekonomię,

⁶⁹ Por. T. Macheta, *Teologia narodu według założycieli zmartwychwstańców*, dz. cyt., s. 328n.

⁷⁰ Por. B. Jański, *Mądrość służby. Myśli*, dz. cyt., s. 53n.

środki społecznego komunikowania się. Nie zrażał się niepowodzeniami, lecz je analizował i na nowo urzeczywistniał w dziele swego apostołatu.

THE GIFT OF FAITH AND FATHERLAND IN THE LIFE AND ACTIVITY OF GOD'S SERVANT BOGDAN JAŃSKI

SUMMARY

Bogdan Jański (1807–1840) has been an important person in the community of Polish emigration during the time of the great emigration in the XIX century. Though he had survived only 33 years, he has become famous as a learned and competent lawyer, professor of economy, as well as an expert of social and political development of the existence in Europa. He got to know the reality of the contemporary relations between the nations and had seen what is necessary for the future of Europe and of Polish people. He presented the idea of vocation to Europe to turn back towards a way of life with God, to know anew the personal vision of man, the conversion of every Christian to the spring of faith, the sanctity of life, the primacy of Christian spirituality and culture over technology, the person over a thing, the work over commodity, the absolute sense of truth in the news and in human relations, the freedom of the Polish nation. In this vision Janski had seen the reality of the new evangelization in the community life in emigration: culture, art, politics, economy, mass media. He based all this on the faith, on the principle of justice and the freedom of every nation and also on his personal conversion. For the spiritual care of the Polish emigration he founded a new priest congregation of resurrection. His canonical process as a God's servant begun in 2005.

GABE DES GLAUBENS UND DES VATERLANDES IN LEBEN UND TÄTIGKEIT DES DIENER GOTTES BOGDAN JAŃSKI

ZUSAMMENFASSUNG

Bogdan Jański (1807–1840) gehört zu denjenigen, die ihr Leben, ihre Leidenschaft und ihre ganzen Begabungen auf dem Altar des Vaterlandes geopfert haben. Obwohl er nur 33 Jahre alt wurde, war er ein sehr gebildeter Wissenschaftler und Rechtsanwalt, der die Formen der Entwicklung der Ökonomie in Europa sehr gut kennengelernt hat. In der Realität seiner Zeit wusste er, dass sich die neuen Formen der politischen und soziologischen Existenz in Europa verändern sollten. Er nahm am sozialen Leben aktiv teil an der Großen Emigration.

Nach seiner Bekehrung zur Kirche, suchte er im Glauben und in den Sakramenten der Kirche die wichtige Quelle des erneuerten Lebens mit Gott und mit den Menschen. In diesem Sinn zeigte er in seinen vielen Publikationen und Vorträgen, in verschiedenen sozialen Tätigkeiten die richtigen Fundamente der Rückkehr zu den christlichen Wurzeln und zum Leben nach dem Evangelium. Er war sich bewusst, dass auch die Erneuerung des polnischen Volkes und die Unabhängigkeit der polnischen Nation von den Okkupanten nur auf dem Weg

der christlichen Evangelisation kommen kann. Deshalb gründete er auch die Kongregation der Ordenspriester, die inmitten der polnischen Emigration tätig wurden. Er zeigte die neuen Formen der Evangelisation, die in Kultur, Ökonomie und Politik, das Maß aller Dinge sein sollten. Auch seine prophetischen Gedanken um die Einigkeit des christlichen Europas wurden sehr tief in der Mentalität der vielen Menschen, nicht nur in seiner Zeit des Lebens verankert, sondern sie dauern bis heute an. Sein Seligsprechungsprozess hat im Jahre 2005 begonnen.

BIBLIOGRAFIA

- Gustaw R., *Bibliografia do hasła Jański Bogdan Teodor Ignacy*, w: *Hagiografia polska. Słownik bibliograficzny*, t. 1, Poznań 1971, s. 628–623.
- Callier E., *Bogdan Jański „pierwszy pokutnik jawny i apostoł emigracji polskiej we Francji”*. *Szkie biograficzny*, Poznań 1876.
- Dolina J., *Powstanie i początkowy rozwój Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego*, Prawo Kanoniczne t. 1, 21 (1978), s. 123–141.
- Duda A., *Nowość i uniwersalność apostołatu Bogdana Jańskiego*, Zarządzanie i Edukacja 4 (2001), s. 67–84.
- Górski K., *Rekolekcje Bogdana Jańskiego u Trapistów w r. 1837*, *Nasza Przeszłość* 8 (1958), s. 411–428.
- Górski K., *Religijność Bogdana Jańskiego przed nawróceniem*, *Nasza Przeszłość* 10 (1959), s. 247–276.
- Jański Bogdan, *Dziennik 1830–1839*, oprac. A. Jastrzębski, Rzym 2001.
- Jański B., *Mądrość służby. Myśli*, wybrał K. Wojtowicz, Wrocław 1991.
- Jański B., *Notatki fundamentalne*, rkps sygn. 8627.
- Jański B., *O obojętności politycznej ze względu na obce położenie sprawy ojczyznej o naszych stronnictwach politycznych*, *Pielgrzym Polski*, nr 2 (1833), cz. 1, s. 11–24.
- Jański B., *Pod sztandarem zmartwychwstałego Zbawiciela*. Wybór i układ B. Micewski, Rzym 1988.
- Jański B., *Wypiski duchowe. Wstępem opatrzył ksiądz Kazimierz Wójtowicz CR*, Kraków 2000.
- Jastrzębski A., *O Bogdanie Jańskim. Szkic do portretu*, w: Bogdan Jański, *Dziennik 1830–1839*, (oprac. na CD), A. Jastrzębski, Rzym 2001.
- Kaba F., *Bogdan Jański – dzielny zwycięzca samego siebie*, Sandomierz 1929.
- Kajsiewicz H., *Początki Zgromadzenia Pańskiego*, Paryż 1868.
- Koneczny F., *Jański Bogdan*. w: *Święci w dziejach narodu polskiego*, t. 1, Miejsce Piastowe 1937, s. 504–515.
- List Bogdana Jańskiego do J.B. Zaleskiego, w: T. Macheta, *Teologia narodu według założycieli zmartwychwstańców*, Kraków 1980, s. 331–332.
- Micewski B., *Bogdan Jański założyciel zmartwychwstańców 1807–1840*, Warszawa 1983.
- Micewski B., *Współcześni o Jańskim*, Kraków 2000.
- Mickiewicz A., *Dziela*, t. XIV, Kraków 1954, s. 138–139.
- Mrówczyński J., *Z ducha zmartwychwstania*, Kraków 1996.
- Ochal A., *Odrodzenie łaski chrztu w sakramencie pojednania. Na przykładzie konwersji Bogdana Jańskiego (1807–1840)*, *Homo Meditans*, t. 10, Lublin 1987, s. 197–219.

- Piwko M., *Słowo Założyciela*, w: *Dziedzictwo Bogdana Jańskiego. Służba Narodowa*, (red. S. Urbański), Warszawa 2007, s. 3–5.
- Ryszka Cz., *Odzyskana wolność*, Kraków 1999.
- Semenko P., *Biesiady filozoficzne*, Przegląd Poznański 27 (1858), s. 112–123.
- Smolikowski P., *Historia Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego*, Kraków 1925, t. 1.
- Staich W., *Apostoł tulaczy Bogdan Jański*, Katowice 1934.
- Świerszcz K., *Chrześcijański byt narodu w koncepcji Bogdana Jańskiego*, w: *Dziedzictwo Bogdana Jańskiego. Służba Narodowa*, (red. S. Urbański), Warszawa 2007, s. 169–192.
- Wielogłowski W., *Emigracja polska wobec Boga i narodu*, Wrocław 1848.
- Wójtowicz K., *Bogdan Jański jako geniusz służby i myśli Bogdana Jańskiego*, Zarządzanie i Edukacja 6 (2000), s. 23–37.
- Wójtowicz K., *Mądrość służby*, Wrocław 1991.
- Urbański, S. *Człowiek, który przekroczył swoją młodość*, Warszawa 2008.
- Urbański S., *Uświęcająca wspólnota Kościoła według „Dziennika” Bogdana Jańskiego*, w: *Zarządzanie i Edukacja 1* (2001), s. 145–159.
- Zarański B., *Struktura bytu osobowego w wizji Bogdana Jańskiego i w opracowaniu ks. Piotra Semenki*, *Zarządzanie i Edukacja 6* (2002), s. 31–42.
- Żulińska B., *System wychowawczy Bogdana Jańskiego*, Warszawa 1936.